

GUSTAV SUITSU SIDEMETEST RAHVALUULEGA

Eduard Laugaste

Oma avaliku tegevuse kaudu on Gustav Suits üldtuntuks saanud sihiseadjana õige laial kirjanduskultuuri alal: kui kirjandusliku rühma Noor-Eesti ellukutsuja ja juht, kui uut ajastut alustav luuletaja, hiljem kui eesti ja väliskirjanduse, esteetika ja stilistika professor Tartu Ülikoolis, kirjandusloo ja kirjandusteooria uurija ning uurimisele suunaja, kui kirjanduskriitik, vaidleja ja parodist. Nagu Noor-Eesti liikmed Johannes Aavik ja Villem Ridala, nii hakkas Suitski siliipäraselt tegelema rahvaluulega oma kirjutustes, uurimustes ja loenguis, aga ka kasutama regilauluelemente luuleloomingu. Mainitud tegevusväli on üldsuse tähelepanust üsnagi kõrvale jäänud, kuigi Suitsu haare oli siingi hoopis mitmekesisem ja sisult sügavam kui tema kaasaegsetel. Huvi rahvaluule, just laululoomingu vastu ilmnas Suitsul juba varakult ning püsis avaliku tegevuse lõpuni.

Rahvaluule juurde juhtis teda lapsepõlves talupoegade keskkonnas veel elav suuline traditsioon. Tema sugulane Kastre-Võnnu koolmeister Juhan Suits oli Hurda kaastööline. Üks kohalik vanaeit Ann Tätte jutustanud Gustavile muinasjutte. Uudishimulik pois seadnud end istuma silmanägemise kaotanud vanainimese kõrvale, müksanud teda ikka jälle küünarnukiga, ise manguvad: "Kõnele, vana Ann, vanaaegseid jutte!" Ann jutustanud pikki lugusid, mida poisike kuulanud siis teritatud kõrvu.¹ See süvenemisele virgutav elukogemus hõlbustas noorel Suitsul suunduda nende isikute tegevuse vaatlemisele, kes kogusid ja uurisid või kasutasid oma loomingu ("Kalevipoeg") rahvaluulet. Ajaloolistest isikutest paiknesid esikohal F.R. Faehmann ja Fr.R. Kreutzwald, hilisematest J. Hurt ning M. J. Eisen. Viimase paigutas Suits ka luuletajana F.R. Faehmanni, Fr.R. Kreutzwaldi ja L. Koidulaga ühte ritta. Erakordselt andeka noorukina arenes Suits kiiresti lugemiskunstis, haarates siis ka kõike kättesaadavat, mille jõukohaseks süvenemiseks ja seedimiseks leidis samuti aega. Kritiseerides M. J. Eiseni heksametsrites poemi "Kõu ja Pikker" märkis Suits, kuidas ta Eiseni värsloomingust ikka on olnud sisse võetud, nõnda ka kritiseeritavast.²

Tartu gümnaasiumis intensiivistus G. Suitsu huvi kirjanduskultuuriliste ja ajalooliste teaduste vastu. Huvide sfäär avarus võõrkeelte õppimisega. Kiiresti omandati vene, saksa, prantsuse ja soome

keel. Viimane juba varakult, sest 1901. aastast alates viibis ta suviti Soomes saksa keele õpetajana sissetulekut hankides. Seal tutvus ta huvitavate kultuuritegelaste ning teadlastega, mis temale hiljem üliõpilaselus kasulikuks osutus.

Gümnaasiumiõpilasena hankis Suits elatist kaastööga ajakirjandusele. Olgu siin illustreerivaks näiteks kriitiline reportaaž eesti muinasaja mälestusele pühendatud õhtust "Karskuse Sõbras".³ Ta võtab hindavale vaatlusele esitatu, milles oli kasutatud rahvaluuleaineid. Ta peab esitatut aja- ja asjakohaseks, aga leiab, et tuleb vist siiski veel kaua oodata lavakunstniku ilmumist, kes eesti muinasusust ja muinasloost "luulelisi ilunäidendisi" looks, "mille külge juba kunsti mõõdupuud võiks panna". Senised "Udumäe kuningas", "Koit ja Hämärik" ja äsja esitamisel olnud "Loreida" ei jõua ka õrna kunstimõõdupuu külgepanemist välja kannatada. Kaasakiskuvalt olevat mõjunud teises etteastes "elavad pildid" "Kalevipojast" A. Põrki saatetekstiga, aidates kaasa eepose mõistmisele ja tutvustamisele.

Selline on gümnaasistist Suitsu hinnang järelärkamisaja mütoloogiasisulisele lavaloomingule, millele ei saa ka praegu vastu vaielda. Kirjutuses tunnukse juba Suitsu hilisema stiili algeid. Siin valikuliselt võetud fakt ise on huvitav näide Suitsu lähenemisviisist ja süvenemistahetest. Oma hinnang on tal ka lavastuse kohta.

1904. a. lõpetas Suits gümnaasiumi kuldmedaliga, astus samal sügisel Tartu Ülikooli, siirdus juba järgmisel semestril Helsingi Ülikooli, valides eriaineteks euroopa rahvaste kirjanduse koos esteetikaga ja rahvaluule. Õpingud ei kannatanud ajakirja "Noor-Eesti" toimetamisest (esimene number ilmus 1905. a.), samal ajal ta luuletas, jätkas kaastööd ajalehtede-ajakirjadele, pidades ühteaegu silmas võimalust ajakirjaniku kutsele pühenduda. Ta polnud endasestõmbunud tuupur, vastupidi — aktiivne osavõtja ühiskondliku elu sündmustest. Helsingi Ülikooli lõpetas ta 1910. a.

Suitsu veendumuste järgi peab loomingut kandma kirjaniku sügav kaasaelamine, "vägev tungimine valguse poole", "jalge alla tallatud inimliku väärtuse kaitsmine". Ta ühendas rahvustunde aktiiviseerumise sotsiaalse võitlusega. Nagu ka Tuglas pidas Suitsu kultuuri edasiviivaks jõuks noorsugu. Koos noorte tegevusseastumisega nägid nad vanade ja väsinute kõrvale tõusmas uut vaimu. Need on nooreestlased, kelle tegevus paneb kohisema kevadised veed ning välkuma vaimumõõgad. Noori ei seo mingid erakondlikud dogmad. Noorus on valmis monoliitselt võitlema rahva huvide eest. Suits pidas nooruse ülesandeks kaasa minna tõusva revolutsiooniliikumisega. Nooruse ja noorusliku ellusuhtumisega sidus Suits järjekindlalt isiku täienemistahe, tumetus kire, tegevusjulguse ja võitlusvaimustuse. Las kasvame, me tõusev sugu!⁴ Kirjanduselus oluliseks ajakirjaks oli kujunenud perekonnaleht "Linda", kus ilmus ka Suitsu luulet.

Kirjanduslikes artiklites puudutas Suits tili ka rahvaluulet ja rahvaluuleteadust, nagu ta seda probleemi pidevalt jälgis. Artiklis "Eesti kirjanduse algul" hindab ta eesti rahvaluule uurimise seisundit õigesti: traditsiooni kogumises seisiski meie selleaegse töö jäädav tähtsus, süstemaatilisel uurimisel oli kõrvaline osa. Eriti mainimisväärseks peab ta J.H. Rosenplänerit oma "Beiträgega" (1813-1832). Selle seismajäämise järel tekkis varsti uus ajakiri "Das Inland" (1836-1863). Uurimise ja materjali kogumise keskuseks kujunes Tartu, eriti ülikooli juurde loodud õpetatud Eesti Seltsiga.⁵

19. sajandi folkloristidest tõstab Suits esile Fachlmanni, kelle müüte ta nimetab kauniteks juttudeks eesti "mütoloogiast", ainult avaldaja on need kirja pannud luulelisemal kujul, kui ta neid rahvasuust võis kuulda või koguni ise luuletanud. Kõige kuulsamaks sai "Koit ja Hämarik", mis ka mitmesse keelde tõlgiti. Seega juba üliõpilane Suits märkas selle loomingu tõelist päritolu, olgugi et sel ajal pidasid paljud neid rahvaehtsaks. Ja koguni 1935. a. ajakirjas "Virittäjä" käsitles O. Loorits "Kõitu ja Hämarikku" kui rahvaloomingut, lastes end ninapidi vedada ühest ebaehtsast üleskirjutusest Setumaalt. Muidugi omas Fachlmann silmapaistvat luuletalenti, nagu kinnitab temalt säilinud vähenegi sõnakunstilooming.

Helsingi üliõpilasena võttis G. Suits prof. E.N. Setälä soovitusel vastu ülesande kirjutada eesti kirjanduse ajaloo lühiülevaade P. Hinnebergi koguteosele "Die Kultur der Gegenwart" (1908). Töö koosneb neljast peatükist, lisaks kirjanduse loend. Tähelepanдав on eesti kirjanduse ajaloo lühiülevaade, milles nähakse kirjandust seoses sotsiaalsete suhetega ning kus antud selgeid hinnanguid autorite teostele. Esimeses, "katoliiklikus peatükis" käsitletakse ka eesti rahvaluulet, aluseks selleaegsed, peamiselt soome teadlaste käsitlused. Neile toetudes väidab Suits eestlaste rahvausundi baseeruvat surnutekultusel ja peaaegu kõik eestlaste loitsud arvab ta algselt tekkinud Soomes (laensugulus). Enamik lüroepikat on tekkinud eesti keelealal ja suulisel traditsioonis rännanud Soome. Oluline osa sellest on Kalevala-aineline. Sellisele seisukohale olid jõudnud Soome uurijad, eelkõige J. Krohn, pärast tutvumist Hurda kogudega juba möödunud sajandil. Levikut soodustavaks teguriks peetakse muude kõrval ühist ürgset värsistruktuuri (neljajalgne trohheus). Tähelepanu väärivad ka muinasjutud, vanasõnad, mõistatused ja muudki žanrid. "Rahvaluule seesmist hinge, seda ja selle suurimat rikkust kohtab alles lüürikas, päris rahvalaulus."

Laulu loojate eluolukorda iseloomustab Suits järgniselt: "Eestlaste luulelooming pole puhkenud rõõmsail muusade väljadel, vaid hädade ja võitluste keskel mõisahärra ja teolise vahel. Sagedased on fantaasiaküllased pildid sellest, kuidas teomees ja saks on vahetanud oma osad. (Vrd. "Saaksin ma saksa suudijaks." Selline unistus on laulude sõdapeoolest olemas.). Sama juurt on ka vaeslapselaulud koos

mõttekujutuslike hauavesthusega vaeslapse ja hauda sängitatud ema või vanemate vahel. On aga ka rõõmuhetki noorte mängumurul või pulnamajas. Oigupoolest on vähe neid külgi eesti rahva elus, mida laul ei puudutaks.

Et eestlastel on nii rikkalik rahvaluuleaines kasutada, selles näeb Suits oigusega Jakob Hurda, aga ka M.J. Eiseni erakordseid teeneid. Seesugune rahvaluule kogumise viis rahva enda otsesel kaastegevusel on ainulaadne peatükk eesti ja kogu maailma rahvaluuleteaduse ajaloos.

Selline lühikokkuvõttes hinnang annab tunnistust autori heast aine ja selleaegsete rahvaluuleteooriate tundmisest ning oskusest käsitletavat ilmekalt vahendada.

Üks Suitsu tähelepanu teeninud teadusmehi on ka M.J. Eisen. Kõsimumes, miks eesti rahvatraditsioonis domineerib lüürika ja täies-ti puunduvad kangelaslaulud, ühtib G. Suits M.J. Eiseniga, kelle järgi eesti regilaulu kandjaks olnud noored neiud ja vanad naised, koduki-helkonnast vaevalt kaugemale saanud. Kolmveerand eesti rahvalaule käsitleb neide või noorikuid kõige ligemalt puudutavaid teemasid, nagu armastus, kodune elu, pidud, pulmad, ümberkaudsed nähtused. Mõningase liialdusega tunnukse see nii olevatki. Karjalas on mees-laulikud loonud kõrgeväärtuslikku lüroepikat. "Eesti rahvalauludes tõuseb subjektivismus ülepea kõige kõrgemale tipule."⁶ Tõsi, aga varasemal sajandeil tunnukse ka eesti meeslaulikute osa olnud siis-ki suurem. Karjala meestega võrdseid kangelaslaulikuid pole meil tõepoolest ette tuua.

Üliõpilasena oli G. Suits otsekontaktis Kaarle Krohniga, kes oli 1898. aastast Helsingi ülikooli professor. Suitsu sõnavõttudest selgub tema hea kursisolek geograafilis-ajaloolise uurimismeetodiga, mille väljaarendaja oligi Kaarle Krohn. Meetodi edasiviivaid külgi mõistis Suits hästi. See meetod Suitsu tõlgenduses ei jäta enam kivi kivi peale sellest "Eesti mütoloožiast", mis oma jumalate poolest vähem on pä-rinud meie esivanematelt kui omaaegsete vanavarasõprade lopsakalt fantaasialt.⁷ Nii summeerib olukorda veendunult Suits. Oigupoolest kehtis selline olukord kogu Euroopas, kus rahvaluule kujutelmi peeti õigustatuks isikliku fantaasiaga täiendada, otsiti nende kujutelmade tagant mõisteid ja otsustusi, millest traditsiooni loojad ja ettekandjad polnud undki näinud. Kas ollakse praegugi sellest vaba? Suitsu suur teene nii siin kui tema teaduslikus mõtlemises üldse seisneb selles, et ta rajab järeldused kindlaile, tõestatud faktidele. Nii hoiatas ta ka ülikooli õpetajana oma õpilasi, keda ta teadustööle suunas. Eksijaid tabas terav kriitikasulg. Omakorda meenutab see ka tema õpetajaid või muid mõjutajaid, nii Krohni kui ka G. Brandest.

Enesestmõistetavalt tundis Suits esimese eesti rahvaluuledoktori Oskar Kalda tööd.

Suitsu kõrgelt hinnatud teadlaste-kultuuritegelaste hulgas seisab

ka dr. Jakob Hurt.

Nekroloogis Hurda tööd hinnates alustab Suits mõttekäiguga lahkunud mehest, kelle nimi meie rahva südameis seisab kindlas paigas. Nagu tegev tamm on ta kõigile tormidele vastu pidanud, oli Eesti rahvusliku liikumise aja elav monumentum Estoniae antiquae. Selle aseme oli ta ise endale rajanud. Suits ütleb end kõnelevat eesti noorsoo nimel, kes on sündinud hoopis uute ajamärkide all, kes peab silmas hoopis teistsuguseid ideaale. Hurda elutööd hindab see noorsugu kui igipüsivat. Samas rõhutab Suits, et noorsoo maailma-vaade ei ühti Hurda omaga. Noored ei pea "Vaimu" absoluutseks ega muutumatuks. Kõik elunähtused käivad alalõpmata arenemise ja muutumise seaduste alla. "Meie õnneks pole ajalugu kordamine või paigalseisimine, näit. "isa Jannseni" kõlbelise kolmainuse vaimus, millisel vaatekohal näikse olevat Hurtki." Suits soovib iga isiku töös arvestada positiivset ja edasiviivat. Kui Hurt väidab: "Meie suvi saab ilus olema ja meie saame rohkesti lõikama", vastab Suits tabavalt: vaid siis, kui vana kord (millele Hurt manitseb ustavaks jääda) põhjalikult on ümber loodud. Kui Hurt tutvustab oma taotlusi — "meie lootused ja püüded käivad suure pööripäeva peale", jätkab Suits: just Hurt oli suure pööripäeva tooja meie elus. Selleks oli ju rahvuslik äratamine, ärkamine, hariduslike eesmärkide seadmine ja eesmärgile jõudmine. Hurt uuris ja haris meie keelt, ta seadis oma eluülesandeks "kõiki rahvamälestusi: jutte, laule, vanasõnu, mõistatusi, vana usku, vanu kombeid koguda, korraldada ja välja anda." Kui mõnedki asjad nurjusid, polnud Hurt selles ainusüüdlane. Oma vaimu poolest "noor eestlane" Hurt oli peajagu kõrgemal oma ümbrusest. Tuleb imestada, et suurte raskuste kiuste õnnestus nii tulemusrikkalt töötada.

Suits tõstab esile eriti teaduslikke laulupublikatsioone "Vana Kannel", "Setukeste laulud" ning veel "Kaks keelt", mis sisaldab üld- ja ilulugemiseks kasutatavaid kompilatsioone. Rahvaluulealane töö Hurdal katkes, jäi teostamata ka "Kalevipoja" keele parandamine. Järeltulijate, tõusva soo kord on nüüd töö jätkanisele asuda. Nii deklareerib Suits.⁸

Nii Hurt kui Suits pärinesid vennastekoguduse liikmete perekonnast, aga kumbki asus kiriku- ja usuküsimuste vastupidisele seisukohale. Suits kujunes täielikuks ateistiks.

Üheks enda mõjutajaks nimetas Suits ka M.J. Eisenit. Ta retsenseeris Eiseni eesti mütoloogia alase poeemi "Kõu ja Pikker" teist trükki. Algul kõnelebki ta, kuidas tema nooruses Eiseni "Helinad Emajõelt", "Sädemed", "Kõu ja Pikker" lausa vaimustust tekitanud. Kiidetud Jannseni, Lipu, Bergmanni imetus haihtunud juba kooli nooremal astmel, võõrdudes täielikult gümnaasiumis. Meeldimus Eiseni loominguga vastu aga olnud püsiv. "Kõu ja Pikkeri" uus trükk olevat äratanud rea uimunud mälestusi. Sellele lisandub aga kriiti-

kavajadus. Suitsule karakterne mitmekülgselt analüüsiv lähenemine tuleb esile nii siin kui mujalgi, näit. "Kalevipoja" käsitlemisel. Ta pani siin Eisenile ette luuletamine maha jätta, ei olevat lootust, et varasemat ületada suudaks. Praegune noorsugu võiks hilisema halva luuletöö põhjal järeldada, et Eiseni Peegas oli sünnipäralt hall. Eiseni parimate saavutuste hulgas seisab siiski heksameetris poeem eesti muinasajast "Kõu ja Pikker" (1885), kuigi selleski võib tabada ebakunstilist, koguni labasusi. Lõpuks soovitab Suits Eisenile oma energia pühendada üksnes vanavara uurimisele.⁹ Oma luule vahendusel näib Eisen olnud Suitsu üheks suunajaks eesti rahvaluule juurde.

Suitsu erakordselt suurte mõjutajate hulgas rahvaloomingu eeskujude kasutamisele luuletöös või ka maailmavaatelisel alal seisab Eino Leino. Sõbrunemine selle soome kirjanduse suurkujuga on olnud mitmeti soodus Suitsu kujunemisele üldse. Eino Leino elas käesoleva sajandi algul, alates 1903. a. täielikult kalevala-kanteletare ja soome muinsuse lummuses. 1903. a. ilmus 1. köide "Helkavirsiä", 2. köide 1916. a. Helkalauludes leidub kaks tsükli: ballaadid ja legendid. Selles žanris kasvas ta üle soome luuletajate senistest saavutustest ja võistles kindlalt maailmakirjanduse balladimeistritega.¹⁰

Rafael Koskimies summeerib Eino Leino saavutusi järgmiselt: "Helkavirret" on kui peatükk moderniseeritud "Kullervost", aga ka grandioosne kui antiik. Millest see sisseelamise ja loova vaimu jõud?¹¹ See jõud Suitsule imponeeris, on omane ka tema luulele. Eino Leino "Helkalaulut" on kujukas näide sellest, kuidas regilaulu oskuslik kunstipärane kasutamine võimaldab anda kõrgeväärtusliku loomingut. Eino Leinoga Noor-Soome kultuuriliikumine tipnes oma kolmandas põlves ja Eino Leinoga see katkeski. Eino Leinolt sai ka Noor-Eesti tõukeid sünniks ja suunavõtmiseks.

Oma antoloogia "Eesti lugemisraamat" (I, 1916; II, 1919) esimeses osas esitab G. Suits katke Hurda teosest "Pildid isamaa sündinud asjust", kus leidub laul "Venna sõjalugu", ja veel Hurda kompilatsioon "Ilu laul". Teises osas leidub oma aja kohta tähelepandav O. Kalda teoreetiline, rahvalaulu migratsiooni käsitlev artikkel "Eesti laul rännuteel".

Koos M. Lepikuga valmis kommenteeritud tekstikogu "Eestikirjandusajalugu tekstides" I (1932). Selle lissasse on paigutatud mõningaid publitseerimise ajaloo seisukohalt huvitavaid regilaulutekste, lisaks piksepalve, vanusõnu ja mõistatusi. Peatükis "Kirjandusajalooline tagapõhi" kirjutab Suits: "Eelajaloolisest hämarast põlvnesid vanade eestlaste omad uskumused ja kombed, keel ja sõnaline looming. Ei vallutanud neid pärimusi saksa ordurüütlike tuli ja mõök, ei munkade ega pappide rahulik ristimine. Varjul metsakülades ja suulises ringkäigus liikles primitiivne rahvaluule läbi sajandite."¹²

Gustav Suits ja "Kalevipoeg". Vastupidi "Kalevipoja" ilmumi-

se järgsele ülistamisele, eriti rahvusliku liikumise ajal ja selle järelkümnenndil, millal teosele sai osaks olla rahva isetegevuse ärataja ja julgustaja, tekkis 20. sajandi teisel kümnendil teravkriitilisi sõnavõtte nii eepose algupära (mitterahvapärasuse), kunstiliste puudujääkide ja keelemoontiste kohta. Seoses "Kalevipoja" ilmumise 50. jubelilaastaga 1911 tulid avalikkuse ette noorpölvete etteheited teose sisu ja vormi kohta. Selle ühe järeldusena kerkisid 1916. a. "Kalevipoja" sisu ja keele parandamise ettepanekud täiendavalt lugejate ja teadlaste ette. Paari markantsema esineja seisukohavõttude taustal saame ehk paremini mõista ka Suitsu osa selles vägagi olulises Eesti kultuuri ajaloo situatsioonis.

Justkui irriteerimiseks esines 1911. a. Peterburi juubelipeol K. Leetberg ettekandega "Kui pikalt on "Kalevipoeg" rahva hultetus?" Tekst muutus kättesaadavaks ka eribrošüürina ning mõjutas kaua aega suhtumise kujunemist "Kalevipojasse". Leetbergi seisukohti tutvustati ajakirjanduses ja koolitundideski. Ettekanne sisaldab raskeid rünnakuide eeposele, mitterahvapärasuse poolelt. Ainult ehtne rahvalaul olevat võimeline püsima sajandeid rahva mälus. Opereeritakse sel ajal laialt kasutatava mnemotehnika mõistega. Kreutzwaldi teosel puuduvat meelde sõõbimise omadus. Rahvasuus tuntavat Kalevipoja kujul üksnes robustset kurja hiidu. Viimane väide oli lausa vildak, kui vaadata näiteks kogumikku "Muistendeid Kalevipojast". Tõsi, "Kalevipojas" on rohkesti vigu, aga seal ei seisa ainult vead. Leetberg ei arvesta kuigi oluliselt teose sotsiaalset funktsiooni, millele Suits (just vastupidi) esile tõstis. Lõppotsuse tegemiseks võttis Leetberg appi Thomas Carlyle'i väite: valed tuleb hävitada. "Ka meie peame "Kalevipojast" lahkuma, sest eksimisega koos ei maksa elada."¹³ Kuigi autor hiljem mõned oma eksiväited tagasi võttis, jäi püsima ikkagi seisukoht — teos kui nähtus tuleb unustada.

"Kalevipoja" teine terav kritiseerija oli Fr. Tuglas. Albumis "Noor-Eesti" IV (1912) ilmus temalt artikkel "Kirjanduslik stiil", milles summeeritakse: "Kalevipoeg on meile väära paatost, võõrast fraseoloogiat, pealiskaudsust sisus ja vormis õpetanud."¹⁴ Teine sama autori artikkel avaldati "Päevalehes" 1916: "«Kalevipoeg». Mõtted teose parandamise puhul."¹⁵ Hoolimata teose kõigist puudustest olevat "Kalevipoja" hindamisel poole sajandi kestel järjekindlalt selle kasuks eksitud.

Nii andsid uue sajandi teisel kümnendil noored haritlased "Kalevipojale", vastupidi senisele, teravalt eitavaid hinnanguid, mis teose senist autoriteeti mõneti suutsid kõigutada.

Selles atmostääris pakuvad erilist huvi Gustav Suitsu seisukohad. Ta võttis vastu ettepaneku esineda Tartus eepose 50. sünnipäeva ettekandekoosolekul.¹⁶ Suits väidab: "Esimene kriitikata "Kalevipoja" vaimustus ei ole 50 aastat peale lugulaulu ilmumist lihtsalt enam võimalik. Rahvusliku ärkamisaja vaatlemise viis tundub praeguse

põlve meelest ajalooliselt. Prægune folklore ja estetika teadmiste poolest teritatud aeg ei seisa "Kalevipoja" ees mitte ainult imetleva, aga mitte ka ainult mahakiskuva, vaid küsiva, arvustava, võrdleva ja selgust otsiva pilguga."¹⁷ Korduvalt rõhutab Suits: mitte lammutada, vaid ükskõik kelle tegevuses leida positiivset ja kritiseerida puudujääke. Ta nõudis asjalikku uurimist, nagu ta väsimatult kordas seda õppejõuna oma seminarides. Juba esteetilistel eesmärkidel on vajalik muistendite ja regilaulude suhete kindlaksmääramine eeposes ja rahva luulemaailma eraldamine Kreutzwaldi omast. Ta nõudis selgust, millises suhtes need kaks maailma eeposes seisavad. Ergo — kui pikalt "Kalevipoeg" on rahva luulelooming. Mitte siis isikliku äratundmise, vaid uurimise kaudu. Suits nõudis ka värsimõõdu erinevuste selgitamist Kreutzwaldi ja rahvaloomingu vahel. Nagu selgub, pole see kalju raksamine rusikaga. See on asetumine probleemi lahkamiseks kõigist võimalikest aspektidest.

Suitsu hinnangu järgi pole "Kalevipoeg" rahvaeepos, vaid rahvuslik epos, nagu on Firdusi "Schah-name", Vergiliuse "Aeneis", Ariosto "Orlando furioso" ja veelgi mõned. Eestlastel on regilaulude põhjal raske koostada eepost, sest puuduvad kangelaslaulud, seda on mõnevõrra vaid setudel. Nii väitis Krohn, lisades, et eestlastel pole ka ühise tegelasega laulutsükleid, mida saaks tervikuks liita. Enamasti on peategelaseks Mina. Võrreldes "Kalevalaga" on mõlemal eepose koostajal kasutada erinevad ained, mida muutmata ning adapteerimata tervikuks kujundada ei saa. Sellest sõltub ka meetod. Lönnrot ei töödelnud laule ega mõtelnud välja mütoloogilisi nimesid. Suits rõhutab "Kalevipojas" leiduvaid stiilirikkeid, kaasa arvatud kunstilist mõju segavad proosareferaadid. Olulised "Kalevipoja" uurimise nõuded on seega põhjalikult ära seletatud. Suitsul on võimalus viidata juba U. Karttunenile uurimisele genuiinsete rahvalaulude ärakasutamisest "Kalevipojas". Hiljem on seda teemat täiendavalt uurinud V. Pino (1962). Eepose allikate, saamisloo ja kunstiväärtuste kohta on ilmunud A. Annisti kolmekõiteline uurimus. See täidab osa Suitsu soovidest.

Suits rõhutab ka "Kalevipoja" suurt mõju eesti rahvuslikule liikumisele, üldse rahvuskultuuri ajaloos. Ta kirjutab: "Tõeasi on igatahes see, et "Kalevipojas" elusäde peidus, mis tuhandetesse meeltesse mõjus, et "Kalevipoja" võidukäik inimesi orjapõlve unest ärkama ja nimeta maarahvast mitmesuguste maakonnaliste lahkpüüetega eneseteadlikuks Eesti rahvaks kokku liitma ajas." Samas hoiatas ta eksijärelduste eest, et teaduslik uurimine võiks teose prestiižile kahju teha.¹⁸

Suitsu 1911. a. ilmunud artikli kohta väidab Annist põhjendatult, et seal fikseeritud seisukohtadel on püsiv väärtus, artikkel on läbi mõeldud, objektiivne, asjatundlikult määratletud teose liigiline kuuluvus, jälgitud geneesi ja võrreldud teistegi rahvuseepostega,

skitseeritud täiesti munaegne kava eepose geneetiliseks ja esteetiliseks uurimiseks.¹⁹

“Kalevipoja” monograafia eessõnas tänas A. Annist prof. G. Suitsu talle sellise teema andmise, ka nõuannete ning muu abi eest, kaasa arvatud ülikooliõpetus ja välismaised õppimisvõimalused.²⁰ Annisti teose ilmumisest peale muutus uuesti suhtumine eeposesse. Kooliprogrammid pidasid jälle silmas “Kalevipoja” koolikäsitluse tarvilikkust. Monograafia esimene köide käsitleb eepose rahvaluulelisi allikaid. Ka selles avaldub Suitsu mõju eepose käsitlemisel. Eepose sajanda sünnipäeva puhul avaldati “Kalevipoja” tekstikriitiline väljaanne ulatuslike lisade ning kommentaaridega kahes köites, samuti uustrükke vene keelde. Välja on antud ka hiiu- ja vägilasmuistendid kolmes köites rikkalikult kommenteerituna (E. Laugaste, E. Liiv, E. Normann). Neiski väljaannetes tunnukse G. Suitsu algtouet.

A. Annist jõudis Kreutzwaldi töö kokkuvõttes järeldusele, et eepos on oma ehitusintentsioonilt ainult osalt kunstiteos ja osalt “teaduslik” rahvaluuleväljaanne. Kunstiteose põhieesmärk on autori eneseväljendustes esialal.²¹

Kas Kreutzwald ei saanud ka välismõjutusi eepose koostamisele asumiseks? See küsimus huvitab Suitsu ja ta arutleb. Üks on muidugi teadmine “Nibelungide laulu” olemasolust sakslastel. Miks mitte samasugune teos eestlastel kõrvale asetada. See oleks ühtlasi eesti rahvaloomingu väärtuste tõstmine välismaalaste silmis. Eesti rahva enese vaimuelule andis “Kalevipoja” ilmumine hoopis uue sihi. Teadmine eestlastest rahvaeepose omanikena vaimustas ja julgustas. “Ilma “Kalevipoja” nõiaavõimuta ei oleks Eesti rahvuslikku liikumist iialgi niisuguse hoogjõuga võinud tekkida.”²²

Hilisemais uurimustes katsub Suits oma käepärasteist allikaist välja lugeda eventuaalseid suhteid inimestega, kes võisid olla vahendajaks Kreutzwaldile tutvumisel “Nibelungide laulu” ja Wolf-Lachmanni eeposeteooriaga. Ta peab selliseks vahendajaks prof. C. Morgensterni oma loengutega. Ükskõik kui sügav või pinnaline osasaamine neist ka oli, aga äratuseks hilisemale eepose mõtte realiseerimisele see võis viia või vähemalt teiste rahvaste eeskujul eestlaste muinasluule otsimisele.²³ Idee andjaid Kreutzwaldile millegi tõsisema loomiseks otsib Suits üha. Ühes vähetuntud artiklis “Kreutzwaldi kujunemisest ja Viru lauliku eelharjutustest. Uusi andmeid.”²⁴ annab ta instruktiivse ülevaate lauluisa tütre tütre kaudu materjalidest, kus varaseim daatum dokumendil on 14. dets. 1826. Siin jällegi vilksatavad mõned teated, mis jonnakalt sunnivad otsima tõuke tugedvajaid “Kalevipoja” loomiseks. Olgu või J. Macphersoni väljendusi kirja panduna: Ununenud muinasmälestisi ja kalme helge päeva põues uinuvat piksemaru, vaimuvarjude ja tapritantsude ilmumist pilvest piinedast.” Kuidas meenutab see siiski “Kalevipoja” sissejuhatuse

kohatise mõttekäike! Aga selles allikmaterjalis leidub muudki.

Milline on Suitsu viimane arvamus "Kalevipojast"? "Kalevipoeg" on eesti rahvaliku loomingu ja Kreutzwaldi kui kirjaniku loomingu ühendus üheks tervikuks. "Kalevipoja" lõppvärssides avaldatud veendumus rahva vabanemisse tõstis kõrgle selle rahvaeepose tõelise väärtuse /-/. Eesti rahvaeepos ja eesti õigekirjutuse osaline õiendamine tõid Kreutzwaldile Võru suurliteraadi kuulsuse."²⁵

Suitsu paclus selgitada loova isiku suhet oma keskkonnaga. Seda tegi ta oma uurimustes²⁶ ja loenguis ning hindas oma õpilaste töödeski.

Kreutzwaldi uurijana tegeles Suits üsna varakult. Selle hulka kuulus ka Lauluisa folkloristlik tegevus. Juba 1930. a. I semestril juhendas Suits kõrgema astme seminari Kreutzwaldi ja Januseni uurimise alal. 1932. a. II semestrilt kuni 1935. a. I semestrini luges ta "Eesti esiärkamise kirjanduslikku arengut", selle hulgas Kreutzwald ja tema kaasaegsed. Ja kuidagi ei pääsenud mööda rahvaluulest nii ega teisiti.

Aga Suitsu huvitasid veel Kreutzwaldi poolrahvaluulelised rahvaraamatud, nende rahvusvahelised seosed. Tema soovitusel ja juhendamisel valmisid uurimused "Kilplastest"²⁷ ja "Reinuvader Rebasest".²⁸ Rahvusvahelise päritoluga kilplasilugusid leidub ju eesti suulises traditsioonis tihtipeale pajatuste vormis.²⁹

Regilauluimitatsioonid. Juba varakult (1903) kasutas Suits oma luules regilauluvormi, osalt värsside või värsirühmade eeskujusid. Mis ajendas luuletajat imiteerimiseks nii rasket, arhailist vormi kasutama? Ühelt poolt taotleti sisule vastavat vormi. Kõneldes Lauluisast või lapse sünnist (tuhulaulud eesti laulutraditsioonis on olemas). Oli regilauluvorm igati sobiv. Määrav on siis aine ja vormi sobivus. Vahel on regilauluvärsid sobinud valitud ainet iseloomustama ("Primitiivid"). Luuletajat võlus samuti erakordsus, võimalus sukelduda mütoloogiasse, mõttekujutuslikku olustikku, mis vajas arhailist ümbrust. Küllap selsamal põhjusel on ema matusest inspireeritud "Kerkokell" Võnnu murrakus. Murdeluule juurde tuleb Suits kogu "Tuli ja tuul" viieosalises luuletuses "Võnnu motiive", alustades tuntud rahvapärase motiiviga "muiste mina käve karjan", mis saab siinse mälestussümfoonia avaloögiks. Kodumurre sünnitab kodusoojust. Vähem tõenäoline on üksnes eeskujude jäljendamine, nagu vahel mainitakse, eriti Eino Leino mõjusid silmas pidades. Et aga "Helkavärsid" on Suitsu kujutelmil paclunud, selles pole kahtlust. Regilaulu tähelepanelik õppiminegi naturist pole raskesti seletatav.

Kirjandusloomingu võivad või värsirühmad kattuda ehtsate rahvalauluvärssidega ka sisult, aga neid võib autor ka muuta ja kohandada, nagu see toimub loomulikus laulupraktikaski, vastavalt vajadusele. Tulemuseks on improvisatsioon eeskujude stiililaadis. Nagu rahvalaulik on ka Suits toiminud oma luulepraktikas.

Esikkogu "Elu tuli" (1905) ilmumisega tõusis Suits avaliku tunnustusega silmapaistvaks luuletajaks. Selles ilmus tema esimene regilauluvormis luuletus "Üks ennemuistne jutt. Lauhisa Kreutzwaldi mälestuseks 12. dets. 1903". Luuletus on küllap Kreutzwaldi 100. sünnipäeva paiku valminud. Teksti on hilisemais väljaannetes veel muudetud. Algusvariandi 114 värsi asemel on neljandas trükis 154. Kolmandas trükis (1921) on vahetatud pealkirjaks "Laia kaabu, must kübara", neljandas aga emistatud. Lõplik allpealkiri on "Lauhisa Kreutzwaldi varjule".³⁰

Ootuspäraselt on eeskjuu vaadatud nii eepose sissejuhatuses (suitsevad saunblasood: uinusängid), ka rahvaehtsast "Vemna sõjaloost" (Allmaa rohkem meeste päida,/ kui on maasa mäta'aida) ja muudestki regilauludest, näit. "Memme vaev" (mitu ööd olin uneta,/ mitu sööki söömatagi. Suitsul aga: Mitu ööd ole ...), ka pulmalauludest.

Sisuks on Kreutzwaldi mure oma eluülesande pärast. Ümbrus on must. Magab maa, tukub taevaski, vilgub vaevalt mõni tähesilm. Pimedus ei valitse ainult ümbruses, vaid ka inimestes enestes. Tarvis on äratada. Tegelane vannub, et ta ei puhka enne, "kui mananud maalta,/ tuletanud taeva'alta/ ilmad päevlikud punased / üle selle ikuhiie,/ maa musta magava." Tunnukse luuletajat nägevat avasilmi enda ees Kreutzwaldi oma ajastu keskel. Kujutamine on elamuslik.

Luuletuskogus "Ohvrisuits" ilmus "Primitiivid. Uusi keeli vanal kandlel".³¹ See seitsmeosaline luulelugu kuulub tema hästi õnnestunud saavutuste salve.

Jagamatu õnnetunne, armurõõm kevadises õunapuude õitemeres ja sinililled seas ei lase kaht noort end millestki segada, olgu või katus kallakil. Armunud tunnevad, et nad ei sünni suurte sekka, rikaste majja. Ei puudu siis õnnepeekri kõrval murepeekergi. Seesugune tunne on autorit üha häirinud. Õnnetunne on siiski nii valitsev, et õnnelikud ei märkagi elu raskemat poolt. Kõik tunnukse nii imelik, imetlevad linnudki, kuidas küll need kaks kunagi teineteist ei tundnud. Kas sellepärast, et üks kasvib Lapimaa rajal, teine Võnnu /esimeses trükis Viru / väljade vahel?

Veel segab jäägitut andumust ühel ema, teisel isa kaotamine, nendega ei saa enam õnne jagada. Jääb regilaulus produktiivne antifraas:

Käoksi käigem kuusikusse,
halliks linnuks haavikusse,
tedreks metsatee rajale.

Mööda vaadatagu kadedast ja kõrgitsejaist. Parem seda kõike mitte märgata.

Nagu oma luuletustes üldse on Suits "Primitiivide" uusväljaandeski teinud hulga parandusi. "Ohvrisuitsus" ilmunud tekst koosneb

119 värsist, viimases redaktsioonis on aga 102 värssi (vt. 1959. a. väljaanne). Kõrvaldatud on koormavaid paralleelvärsse, mõned mittekarakteersed on välja vahetatud või nende verbaalset koostist muudetud alliteratsiooni kasuks. Värsstes on tehtud ka inversioone. Kujundiline külg on sellest võitnud.

See biograafilise ainevallaga luuleteos on voolav, elamuslik, leiame regilaulupärast sõnastust sellele omaste kujunditega. Valminud on "Printiivid" tõenäoliselt varem, nii selles ajaperioodis, kust on pärit ka "Lapse sünd", aga rahulolematu autor on seda korduvalt lihvinud, nagu pärast ilmunistki õige tunduvalt.

1920. a. loeme ajakirjas "Töö ja Võitlus" (väljaandja H. Krnus) luuletust "Mõistke, mõistke!" (hiljem kogus "Kõik on kokku unenägu"). Luuletuses kasutatakse eesti mõistatuslaulu struktuuri viievärsilise episoodiparallelismi kujul, kokku kuus parallelismirühma.³² (Mõistke, mõistke — 3 värssi /-/. Meie'p mõista — 2 värssi. Siisuks inimeste hukkumised sõjas, surmanuhtlused või surmasaatmised (vennatapp).

Lesed kandvad leinasärki,
otse ees kes Kaini märki.
Kes on Kaini märgi kandjad:
Tursunud kes süües, juues,
maha lastes, üles puues.

Küllap peegelduvad selles luuletuses muuhulgas ka Irboska 1919. a. sündmused, mille kohta on Suitsult veel eraldi luuletus "Hauakiri". Ka siin leidub näide jalge alla tallatud inimliku väärtuse kaitsmisest. Ei puudu pöördumine nendegi poole, kes taotlevad tappa vaimu.

Esimese maailmasõja puhkemine puudutas Suitsu rängalt. Sarkastiline luuletus "Viimane päev" on kirjutatud 1914. aastal, ilmub luulekogu "Kõik on kokku unenägu" tsükli "Maailma vari" (1914–1917).

Luuletus algab retoorilise küsimusega rahuraamatutega käes mustakuubedele, kuidas nad saadavad põrgutulle poisse, mistõttu jäävad kündmata põllud, aga kerkivad langenute hauakünkad. Järele jäävad marodöörid, s.o. saagitsejad saksad, koerakoonlased. Juba mürisevadki linnamüürid, taevast tuleb tuld.

1922. a. ilmub eraldi raamatuna kõige õnnestunum saavutus kogu regilauluimitatsioonide alalt — "Lapse sünd", allpealkirjaga "Uusi keeli vanalt kandlelt". Autor nimetas tööd ballaadiks, mille W. Anderson vastuvaidlevalt luges poemiks, mida see õigupoolest ongi.

Meie akadeemiline eesti kirjanduse ajalugu hindab tööd järgmiselt: "Regivärsi võimaluste leidlik kasutamine teeb "Lapse sünni" silmapaistvaks saavutuseks rahvusliku värsivormi uusrakenduste hulgas nii Suitsu enese loomingus kui ka kogu eesti luule ulatuses."³³

Sisus kujutatakse noort naist, kes tunneb tuhud tulevat ega tea, mis endaga ette võtta, kellelt abi oodata. Ori pääseb töölt, nurganaine oma osast mitte. Ei maitse süüa ega jook, nagu varitseks surm, ka saumas vihalehtedele ei jää valud, kuigi rahva uskumus maagilise ülekanne võimalikkust kinnitab. Tuleb ämmanoor. Ja kui kannataja kutsub appi taevast, avaneksid kui umbsed ukсед, ja kõikjal valitseb nüüd suur rõõm. Tuhuline hüüab tänu selle eest, "et ei sündinud püssipoissi", sündis tütar. Tänanud oma ligidasi aitajaid, õpetab taat talle vastuseks: täna ta Maarjat, kes tuli kuldkäridega ning avas ukсед. Nüüd läheb edasi laul: imest rinnalla imevast.

Poemis peegelduvad kõik tundmused, mis valitsesid sünnitajast eemal viibinud loojat pärast sünniõnne teadasaamist. Õnnestumisele rahvapäraste vahendite kasutamisel on kaasa aidanud aastatepikkune igakülgne süvenemine regilaulusse. Varasemaid imitatsioone tuleb võtta kui "Lapse sünni" eelharjutusi, kõige tõsisem neist "Primitiivid".

Ballaadi loomisel kasutati tuhulaule, mida olid avaldanud Neus, "Vana Kannel" I, Jungi "Kodumaalt", Hurda "Pildid". Eriti tuleb arvesse M. Veske artikkel "Eesti rahvalaulud nurganaisest seletavate tähendustega".³⁴ Seal leidub 6 head tuhulaulu teksti. Peale tuhulaulude on enamik eeskujumaterjali kasutatud palju teemade alalt kuni "Laulu lõpetamiseni" välja. Veske arvab õigesti, et Kalevipoja sündimise laul pole muud kui laul nurganaisest. Rahvalaulu ja Suitsu töö vaherkordi aitab selgitada "Lapse sünni" sõnavara võrdlus. Vastav eeltöö on olemas.³⁵

Statistilise analüüsi põhjal selgitab G. Laugaste, et G. Suits on K. Krohni seitse värsimöödureeglit peaaegu täielikult omaks võtnud, seega siis tema värsistruktuur on regilaulupärane.³⁶

Ballaad on valminud 1914. a. jaanuari paiku, 1913. a. sügiskülvel sõitis Aino Suits oma isakoju Põhja-Soome Haapajärvele, Gustav Suits jäi Helsingisse, küllap "sunnitööda toimetama". Lumiste kauguste tagant ühendas abielupaari tundeline kirjavahetus. Jaanuaris 1914. a. sündis tütar Maret. Ballaad ilmus raamatuna aastat hiljem. Neid Aino Suitsu andmeid vahendab N. Andresen.³⁷ Üksmeelselt on konstateeritud, et teos on neid väheseid, mis sai eranditult positiivseid hinnanguid kõigilt kaasaegseilt kriitikult. Suitsu enda luulelaadi iseloomustamiseks leiab J. Semper näite "Lapse sünnist": Suitsu muusa ei salli nuuksumist. Tema loomule on võõras hinge ekshibitsionism. "Ole kalki kannatama", õpetab taat tuhuvaludes tütar.³⁸ G. Suitsu 50. sünnipäeva tähistamisel kirjutas A. Oras tema ballaadist: autor ehitab vanadest kividest uue stiilikindla hoonne. Suits on suutnud luua pool-epilise, ballaaditaolise terviku, mille rahvaluule metall on käinud läbi intensiivse tule.³⁹ See tähendab autori asetamist rahvalauliku tasandile.

Eesti poetika loenguis 1927–1929 käsitles Suits kirjandusteo-

reetiliste küsimuste kõrval ka folkloorižanre. Eriti meenuvad proosažanrid muinasjutust anekdoodini. Esmakordselt kuulsin näiteks Axel Olriki eepilistest seadustest just Suitsu loenguil, alles hiljem W. Andersoni uurimist käsitlevais loenguis. Viimaselt alalt eesti ainestiku põhjal kirjutati just Suitsu juures kaks seminaritööd, autoriteks O. Urgart ja J. Käosaar.

1920. – 1930. aastail diskuteeriti palju regivärsi meetrika ja prosoodia küsimustes. Selle teema käsitlejate nimistu kujunes üsna pikaks. Algas see Johannes Aavikust, kellele järgnesid G. Suits, J. Zeiger, A.V. Kõrv, H. Tampere, W. Anderson, H. Paukson. Viimane asus G. Suitsu soovitusel otse laulikute kuulamisele koos muusikamehega. Tulemuste kokkuvõte ilmus 1930. a. "Loomingus".

Regilaulu imitatsioon nõuab head värsimõõdu tundmist. Suits oli tugev selles nii teoreetiku kui praktikuna. Ühelt poolt olles süvenenud soome uurijate sellealasesse töösse, teisalt kuulnud head regilaulu esitust. Oma seisukohti sel teemal avaldas ta vaidluses Johannes Aavikuga, kus kõnesse tulid järgmised küsimused: 1) kas regivärsi tuleb lugeda skandeerides või arvestada sõnarõhke; 2) kas regivärsi esitati algupäraselt värsi- või sõnarõhu printsiibil; 3) kuidas kvantiteedireeglid funktsioneerivad eesti regilaulu ettekandmisel. Suits, nagu Aavikki, toetus soome rahvalaulude esitamisest lähtudes väitele — regilaulu skandeeritakse. Eriarvamused nende vahel käsitlevad üksnes silpide pikkuse rakendamise osa skansiooni soovitatavust värsi lugemisel. Kuna regilaul on trohheiline, siis võtavad kvantiteeriva esituse pooldajad värsi esitamisel aluseks mitte sõna-, vaid värsirõhu laulmisel, mitte deklameerimisel. Seega võis eriti kolmesilbilisi sõnu sisaldavais värssides pearõhuline silp sattuda värsijala langusse (mina vennal/ta küsima). Sellises olukorras saabki tekkida skandeerimine. W. Anderson seletab: Soome rahvalaulude esitamisel on ammugi kindlaks tehtud, et esitatut laulmisel skandeeritakse (nagu antiikset heksameetrit), nii et sõnarõhk allutatakse värsirõhule, retsiteerides seevastu (nagu normaalselt nõiduslauludes) jääb sõnarõhk prevaleerima. Suitsu väidete kohta Aaviku vastu lisab ta, et Suits ei arvesta kehtivate absoluutsete ja statistiliste reeglite erinevusi.⁴⁰

Kus peitub siis Suitsu ja Aaviku vaidlustuum? Oma ettekandes 1924. a. eesti keele õpetajate kongressil nõudis Aavik rahvalaulude skandeerimist ka värsi lihtsal lugemisel. Selle seisukoha surus ta läbi ka vastava resolutsiooniga, mis nõudis skandeerimist ka koolipraktikas: "Rahvalaulu skandeeriv lugemine koolis kindlasti kätte õpetada."⁴¹

G. Suits astus Aaviku seisukohtadele teravalt vastu. Ta pidas skandeeriv-retsiteerivat värsilugemist ebanormaalseks ning kritiseeris ka kvantiteedi reegleid. Sellele viitab Andersoni märkus. Aaviku sellekohase avaliku nõudmise peale täpsustas Suits: "Olen meie

rahvalaulu muusikalisest elemendist võõrandatud ebaloomuliku lugemise vastu ja uuesti leelotava skandeerimise poolt." Ta soovitas panna repertuaari ilmekat loomulikku koolilugemist, vahetevahel sekka ka leelotavat skandeerimist. Kuidas toimida, selleks pani ta artikli lõppu vastava näitegi.⁴²

Et lõuna- ja põhjaeestiline regivärss on oma laadilt erinevad, püüdis ta selle põhjuste kohta anda omapoolse seletuse. Analüüsisides Lõuna- ja Põhja-Eesti regilaulu ja nende tegelikke erinevusi, väitis Suits veendumult: "Õigem oleks vast oletada lõunaesti prosoodia ja värsimöödu vanemat algsoomelist algupära, konstateerides tõenäoliselt hilisemat arengut välte ja sõnarõhu rütmilise stiliseerimise poole Põhja-Eesti ja Soome laulumail."⁴³ Artiklis "Kalevipoja" kohta 1911. a. viljas ta samuti "Kalevipoja" värsimöödu küsimuste.

Pole otsesid andmeid selle kohta, et Suits kunagi oleks tegele- nud eesti rahvalaulude antoloogia koostamisega, kuigi ta oma kirjas Lindele sellest olevat kõnelnud.⁴⁴

1935. a. korraldatud Raamatu-aasta ürituste nimistus peaks leiduma ka Suitsu ülikooliloengutele teemal "Eesti kirjandusarvustuse ja kirjanduslooliste vaadete arengujooni (raamatu-aasta puhul)" 1935. a. II semestril, jätk 1936. a. I semestril. Selles kummutas ta rea juba käibele läinud eksiväiteid, mõned koguni traditsioonis ja trükistes tsirkuleerima pääsenud. Viimaste hulka kuulub näiteks ka Viru vanne, mille sisus kõneldakse Faehlmanni, Kreutzwaldi ja Nocksi vandetöotusest Rakvere Vallimäel. Samateemaline on ka üks Kr. Raua sõejoonistus: "Vannume Eestile ustavust elades ja surres!"⁴⁵ Mingit seesugust vandeandmist pole olnud, tõestas Suits.

Kui Aino Kallas kirjutas näidendi "Mare ja ta poeg" Viljandi lossi vallutamise katse kohta 1343. a. toomapäeval (21. detš.) või selle eelpäeval, siis süüdistati autorit ajaloo võltsimises (eriti "Estonia" lavastuse puhul). Teatrile heideti ette kangelasliku rahvusliku mineviku halvustamist, eriti reetliku ema esitamise kaudu.⁴⁶ Sellest sündmusest puudutatult esines Suits veidi hiljem uurimusega, milles ta veenvalt selgitas, et nii Bornhöhe oma "Villu võitlustes" kui ka Aino Kallas oma näidendis on esinenud sõnakunstnikena vastavalt oma võimetele ja elamuste sügavusele. Nende käsitletud aine ei baseeru ajaloolistel sündmustel, vaid rahvusvahelisel muistendil, mille levitajaks oli Joh. Renneri kroonika B. Hoeneke rümkroonikast ammutatud andmetel. Renneri kroonikat on kasutanud tõenäoliselt ka Bornhöhe, nagu ta võis tunda ka B. Russowi kroonikat.⁴⁷ Ja Jungi raamatust "Kodumaalt" 7 (1878), lk. 34-35 leiame Russowi versiooni.

Juba F. Kuhlbars näitas, et tegemist pole ajaloolise sündmuse kujunemise, vaid muistendiga.⁴⁸ Tegemist näiteks olevat Trooja puuhobuse motiivi ühe versiooniga. Motiiv leidub ka Egiptuse folklooris. Kauge rännakuga luuleaineid tunneme eesti rahvaluules teisigi. Olgu või kükloop Polyphemose silma väljatorkamise lugu Odysseuse

poolt, mis on eesti rehepapimuistendesse rännanud. Suits juhib samas veel tähelepanu K. Müllernhofi teosele, kus sama muistendi tekst teksti kriitilises väljaandes paikneb.

G. Suits on neid kirjandusteadlasi, keda rahvaluule on sisuliselt huvitanud ja seetõttu on ta sellesse suutnud põhjalikult süveneda. Juba oma erialases ettevalmistuses ei jätnud ta rahvaluulet kõrvale. Ta jälgis eesti rahvaluule kogumist, uurimist ja publitseerimist. Eriti pidas ta silmas laule ja mütoloogiat. Oma kriitilistes artiklites, näit. "Kalevipoega" või Eiseni loomingut käsitledes suudab ta analüüsida objektiivselt, arvestades saavutuste, eesmärkide ja funktsiooni aspekti, hinnates saavutatut ja kritiseerides puudujääke ning viidates veel lahendamata probleemidele.

Rahvalauluimitatsioonide osa tema loomingus on küllalt suur, tulemused ületavad kõigi seniste katsetajate saavutusi. Siin pole oluline üksnes regivärsivormi kasutamine, vaid ka tõsine püüe regivärsi kasutatavat inimest mõista ja kujutatavat keskkonda karaktersees vormis vahendada. Ja et regilaulu vorm on kõlvuline ka kaasaja inimese elamuste kunstilisel kujutamisel. Mitte väike osa on ka tema ülikooliloengutel, kus ta käsitles rahvaluuleküsimumsi rööbiti kirjandusteooria ja problemaatikaga.

Viited

¹ K. Mihkla, Gustav Suitsu vanematest ja lapsepõlvest. -- "Eesti Kirjandus" 1933, lk. 525.

² G. Suits, "Kõu ja Pikker". Rahva suust saadud ainete järele salminud M. J. Eisen. Teine parandatud trükk. — "Postimees" 1910, nr. 227.

³ G. Suits, "Postimees" 20. mail 1902, nr. 110.

⁴ Eesti kirjanduse ajalugu. III köide. XIX sajandi lõpust 1917. aastani. Toim. H. Puhvel. Tallinn 1969, lk. 345-346.

⁵ G. Suits, Sihid ja vaated. Helsingi 1906, lk. 61-80.

⁶ M. J. Eisen, Eesti osa "Kalevalas". — "Eesti Kirjandus" 1910. lk. 214-238, eriti lk. 225, 226; G. Suits, "Kalevipoeg" rahvaeeposena ja konstitööna. — "Eesti Kirjandus" 1911, lk. 457-458.

⁷ G. Suits, Sihid ja vaated, lk. 75.

⁸ G. Suits, Dr. Jakob Hurt. 10. VII 1939 – 31. XII 1906. In memoriam. — "Sõnumed" 9(22.) I 1907, nr. 5, 7, 8.

⁹ G. Suits, Kõu ja Pikker. — "Postimees" 1910, nr. 277.

¹⁰ V. Tarkiainen, Eino Kauppinen, Suomalaisen kirjallisuuden historia. Neljäs painos. Helsinki 1967, lk. 271-285.

¹¹ Rafael Koskimies, Elävä kansalliskirjallisuus. Helsinki 1946, lk. 61.

¹² G. Suits, M. Lepik, Eesti kirjanduslugu tekstides I. Tartu 1932, lk. 11.

¹³ K. Leetberg, Kui pikalt on "Kalevipoeg" rahva luuletus? St. Peterburg 1911, lk. 25-26.

¹⁴ Ilmus uuesti "Kriitika" I. Tartu 1935, lk. 13-80. On märkimisväärne, et "Kriitika" I ilmus raamatu-aastal, kui Eesti Kirjanduse Selts andis välja piduliku "Kalevipoja", mille parandustoiinkonda kuulus ka Tuglas.

¹⁵ F. Tuglas, Kriitika I, lk. 81-106.

¹⁶ G. Suits, "Kalevipoeg" rahvaeeposena ja kunstitööna. "Eesti Kirjandus" 1911, lk. 449-461.

¹⁷ Sealsamas, lk. 454.

¹⁸ Sealsamas, lk. 453.

¹⁹ A. Anni, Fr. R. Kreutzwaldi "Kalevipoeg". Esimene osa. Kalevipoeg eesti rahvaluules. Tartu 1934, lk. 10.

²⁰ Sealsamas, lk. 4.

²¹ A. Annist, Fr. R. Kreutzwaldi "Kalevipoeg". Teine osa. Kalevipoja saamislugu. Tartu 1936, lk. 203-205.

²² G. Suits, "Kalevipoeg" rahvaeeposena ja kunstitööna. "Eesti Kirjandus" 1911, lk. 453.

²³ Vt. näit. G. Suits, Kreutzwald Tartust lahkumisel. — "Looming" 1935, lk. 79-86.

²⁴ "Postimees" 25. -27. VII 1930, nr. 198-200.

²⁵ G. Suits, Eesti kirjanduslugu. I köide. Algusest kuni ärkamisaja lõpuni. Lund 1953, lk. 171, 172.

²⁶ Vrd. G. Suits, Nuori Kreutzwald. Helsinki 1953.

²⁷ E. Laugaste, Fr. R. Kreutzwaldi "Kilplaste" algallika küsimus. — "Eesti Kirjandus" 1933, lk. 563-586.

²⁸ G. Laugaste, Fr. R. Kreutzwald rebasejuttude vahendajana. — Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised. Vihik 77. Tartu 1959, lk. 68-100. Käsikiri valmis 1938. a.

²⁹ E. Laugaste, Pajatus kui rahvaloomingu žanr. — Filoloogia-teadused Tartu Ülikoolis. Konverentsi teesid. Tartu 1982, lk. 73-75, p. 8.

³⁰ Gustav Suits, Luuletused. Tallinn 1959, lk. 136-140.

³¹ G. Suits, Ohvrisuits. Valik armastusluuletusi 1904-1920. Tallinn 1920, lk. 115-125.

³² Sealsamas, lk. 306-307.

³³ Eesti kirjanduse ajalugu IV, Tallinn lk. 131.

³⁴ EKMS Aastaraamat 1881, lk. 23-48.

³⁵ Gustav Suitsu Ballaadi "Lapse sünd" sõnavara. Tartu 1980. Käsikiri TÜ eesti kirjanduse ja rahvaluule kateedris.

³⁶ G. Laugaste, Sõnasilpide statistika G. Suitsu poemi "Lapse sünd" ja V. Ridala poemi "Merineitsi" kohta. Tartu 1935, lk. 57.

³⁷ N. Andresen, Maailma vari üle rohtaia. Gustav Suitsu luulest 1913-1916. — N. Andresen, Suits ja tuli. Uurimusi ja artikleid.

Tallinn 1983, lk. 67-96. Vaata ka: H. Suits-Kangro, Aino ja Gustavi lugu. Lund 1987, lk. 171 jj.

³⁸ J. Semper, Mõttekilde Gustav Suitsu puhul. — Johannes Semper, Mõtteärrakuid II. Artikleid ja esseid. — Johannes Semper, Teosed VIII. Tallinn 1971, lk. 80.

³⁹ A. Oras, Gustav Suitsu teekond läbi värsside. — "Eesti Kirjandus" 1933, lk. 521.

⁴⁰ W. Anderson, Studien zur Wortsilbenstatistik der älteren estnischen Volkslieder. Tartu 1935, lk. 9-11.

⁴¹ "Kasvatus" 1924, lk. 259 jj.

⁴² Suitsmaa, Meie rahvalaulu skandeerimine. "Looming" 1924, lk. 542. Vt. ka E. Laugaste, eesti rahvaluuleteaduse ajalugu II. Tallinn 1980, lk. 64-90; 379.

⁴³ Suitsmaa, Skandeerimise poolt ja vastu. "Looming" 1925, lk. 270.

⁴⁴ N. Andresen, Suits ja tuli. Tallinn 1983, lk. 78.

⁴⁵ Vt. näit. Fr. R. Faehlmanni album. Tartu 1929, lk. 55

⁴⁶ Lea Tormis, Eesti teater 1920-1940. Sõnalavastus. Tallinn 1978, lk. 275-276.

⁴⁷ Vastavaid kroonikamaterjale koos täiendavate andmetega vt. teos: "Bartholomäus Hoeneke Liivimaa noorim riimkroonika. (1315-1348). Tallinn 1960, eriti lk. 90-91 ja 128-129.

⁴⁸ G. Suits, Ajaloost kirjandusloos. — Literarum Societas Esthonica 1838-1938. Liber Saecularis II. Tartu 1938, eriti lk. 981-992.